

DÁNIEL KÖNYVE

- Kiss György -

Mikor íródott, ki írhatta, milyen történelmi helyzetben?

Dániel könyve két nagy részre oszlik.

Az első hat rész hat elbeszélést tartalmaz Dánielnek és barátainak az élményeiről Nabukadneccar, Belsazar, Dárius és Kyros uralkodása idején.

A 7-12. részek álmokat és látomásokat tartalmaznak: a 7. rész Dániel álmát írja le a 4 állatról; a 8. rész Dániel látomását a kosról és a kecskebakról; a 9. Dániel imáját és Gábrrielnek Dánielhez intézett szavait tartalmazza; a 10-12. részek pedig a történelem alakulását írják le Kyros uralkodásától, meghúzva a vonalat az utolsó időkig.

A két nagy rész közül az elsőben Dánielről egyes szám 3. személyben esik szó, kivéve a 3. részt, ahol nem fordul elő Dániel neve. A 7-12. részekben viszont Dániel egyes szám 1. személyben beszél el látomásait és álmait. A 7-12. részek csak a bevezető versekben szólnak Dánielről 3. személyben.

A két nagy rész közt műfaji különbség is mutatkozik, amennyiben az 1-6. részek „haggadaszerű”, a 7-12. részek „apokaliptikus” elemeket tartalmaznak. A Dán műfaja egészében véve apokalipszis, és mint ilyen, egyedülálló az Ószövetségben.

A Dániel név előfordul a Dániel könyvén kívül is a Bibliában (Ez 14:14; 14:20; 28:3; Ezsd 8:2). Az Ezékiel könyvében való előfordulása miatt tételezték fel, hogy Dániel a 6. században élt. A Dániel alakját azonban a Dániel könyve szerzőjével azonosítani nem lehet.

A könyv keletkezésének kora.

A Dániel könyve a 6. századból való származtatása ellen szólnak a következő érvek:

- Perzsa és görög kölcsönszavak használata.
- Jojákimot nem deportálták.

Dán. 1,2.

Az Úr a kezébe adta Jojákimot, Júda királyát és az Isten háza fölszerelésének egy részét; ő pedig elvitte a fölszerelést Sineár földjére, a maga isteneinek a templomába, és isteneinek a kincstárában helyezte el.

Belsazar nem Nabukadneccamnak, hanem Nabonidusnak, az utolsó babiloni királynak volt a fia, Belsazar soha nem volt király, Dárius Kyros utódja volt és nem elődje.

A Jahve név kerülése, az apokaliptika műfaji sajátosságainak a megléte is arra mutat, hogy a Dán később íródott, mint pl. az Ezékiel 4.

A Dániel könyvből azonban egészen pontosan meghatározható a könyv keletkezési ideje. A Dániel szerzője IV. Antiochus Epiphanes korában élt (aki 175-183-ig uralkodott). A szerző tud a jeruzsálemi templomnak egy Zeus-oltár beállítása által való megszenteltelenítéséről (187) és a mindennapi-áldozat betiltásáról

Dán.8,12.

Az Úr a kezébe adta Jójákimot, Júda királyát és az Isten háza fölszerelésének egy részét; ő pedig elvitte a fölszerelést Sineár földjére, a maga isteneinek a templomába, és isteneinek a kincstárában helyezte el.

Viszont nem találunk egyértelmű utalást a templom újrafelszentelésére, ami 184 decemberében volt, sem pedig IV. Antiochus Epiphanes-nek a 183-ban bekövetkezett halálára, amelyet a szerző csupán vár és remél.

187 és 184 között íródott Dániel könyve.

A könyv nyelve

A Dániel 1:1-2:4 és a 8-12. részek héberül, a 2:4-7 részek arámul íródtak.

A kétnyelvűséggel kapcsolatban a legkülönbözőbb elméleteket állították fel:

1. Fordításelmélet

- a) az eredeti héber volt, ennek egy része elveszett és arám szöveggel pótolták,
- b) az eredeti arám volt, ennek egyes részeit héberre fordították.

2. Maga a szerző használta mindkét nyelvet

- a) aki később a héber nyelvet találta megfelelőbbnek,
- b) aki bizonyos részeket, mint ahogy az Esdrás-Nehémiás könyveiben is láthatjuk, az arám „hivatalos nyelven” kívánt közölni. A 8. részben a szöveg Izraelt érintő tárgya indokolja, hogy Dániel héberül beszéljen.

A könyv szerzője, keletkezésének helye

A Dán. szerzőjének személyére nézve csak hipotézisekre vagyunk utalva. A Dániel könyve, ha szerzője forrásokat használt is, egy szerző munkája, egységes könyv. A mű szerzettetési helye minden valószínűség szerint Palesztina.

A görög kánon a próféták közé sorolja a könyvet. A Kr. utáni első században egyébként még nem volt egyértelműen meghatározva a helye.

Az evangéliumok szerint a szerző Dániel próféta volt!

Mt. 24,15

Amikor pedig meglátjátok a pusztító utálatosságot, ahogy Dániel próféta megmondta, ott állni a szent helyen - aki olvassa, értse meg!

Mi volt a könyv megírásának eredeti célja?

A Dániel-történet a vigasztalás és bizakodás forrásává vált (Zsid II:3.). Az ógyház művészete Dániel megmenekedését az oroslánok barlangjából úgy fogta fel, mint a feltámadás szimbólumát. A zsidó művészetben is felhasználták a „Dániel az oroslánok barlangjában” momentumát.

A Dán eszkatológikus üzenete egyértelmű, az ember sorsa Isten kezében van, Isten hatalma pedig a történelem végén (amelyet a Dán szerzője a közeli jövőben remélt), népének a halálból való feltámasztásában fog megmutatkozni

Tartalmi áttekintés

1. rész

Dániel 1:1-2. - Történeti bevezetés

Jojakim 609-598-ig volt Júda királya. A Jer 25:1-ből tudjuk (vö. Jer 46:2), hogy Jojakim 3. uralkodási évében Nabukadneccar még nem volt király. Jojakim deportálásáról nincs szó az 2Kir 24-ben, ami a Dán szerint viszont bekövetkezett. Érdekes, hogy a Dán nem szól Jojákin és Cedékiás uralkodásáról, Júda utolsó királyairól.

Nyilvánvalóan súlyt helyez a Dán szerzője arra, hogy Dánielről úgy beszéljen, mint aki a legelső deportálás alkalmával került Babilonba.

A Sinear földje Babilont jelenti. Babilonnak a gyakoribb nevei: 'arac kaszdim (Ez 12:13) vagy 'árac babel (Jer 51:29). A Sinear földje elnevezés az 1Móz11,2-ben és Zak 5:11-ben fordul elő.

Dániel 1:3-7. - Zsidó ifjak Nabukadneccar udvarában

A hódító a meghódított ország nemeseinek a családjából ifjakat rendelt udvarába, ahol azok oktatásban részesültek.

A kiválasztott ifjaknak három szempontból kellett megfelelniük; származásra, külsőre és értelemre. A kiválasztott újakat a kaldeusok nyelvére és tudományára oktatták.

A négy, Júda országából származó ifjú új nevet kap. (Dániel: Isten ítél; Hananja: Jahve kegyelmes; Misael: ki tartozik Istenhez?; Azarjah: Jahve segített,) Az ifjak új nevei babiloni istenneveket tartalmazó nevek, a névadás pecsételte meg az ifjaknak a babiloni kultúrkörbe és vallási világba való bevonását. A névváltoztatás, az új név adása fejezi ki a szolgaságot, a függőséget.

Dániel 1:8-16. - Dániel és társai kitartanak atyáik hitében

Az, hogy a júdabeli ifjak a „király asztaláról” ehettek, sőt kellett enniük, nem csupán kitüntetés volt. Jelentette egyúttal azt is, hogy az ószövetségi törvény szerint tisztátalan ételt kellett enniük, sőt kapcsolatot jelentett a babiloni bálványimádó kultusszal is.

Dánielek a tisztátalan étel evését megtagadták, és ez elsősorban azt jelentette, hogy nem kívántak részt venni a pogány bálványimádók kultuszában.

Dániel 1,17-21. - Dániel és társai a királyi udvarban tanulnak

Dánielek a megszabott kiképzési idő után a számonkérő vizsgán kitűnnek a többiek közül. Dániel az álomfejtéshez is ért. Még a babiloni királyi udvar bölcsénél is többet tud.

2. rész

A fejezet a 7. fejezettel mutat kapcsolatot - és így utal a Dán egységére, ezen belül pedig a két fő rész (1-6; 7-12) egységes voltára.

Dániel 2:1-13. - Nabukadneccar álmot lát

Nabukadneccar álma megfejtésére összehívja tudósait.

Dán.2,2.

Ekkor azt mondta a király, hogy hívjanak mágusokat, igézőket, varázslókat és csillagjósokat, hogy mondják meg: mi volt a királynak az álma. Azok eljöttek, és a király elé álltak.

Az 1:20-ból ismert két kifejezés itt is előfordul. A kaszdim szó összefoglaló jelentéssel bír: mindenfajta tudóst, álmofejtőt, jövendőmondót összehívtak. A király nagy jelentőséget tulajdonít álmának, nyugtalan miatta. Az udvari tudósok készek megfejteni az álmot, ha a király előbb beszámol róla. Nabukadneccar azonban erre nem hajlandó: „Minden szükséges dolgot elmondtam!”. Azon kívánja lemérni tudósai hozzáértését, hogy képesek az álmot kitalálni - ha nem, nyilván csak a levegőbe beszélnek. Az uralkodó haragjában ki akarja végeztetni tudósait. Ez a sors várna Dánielre és társaira is.

Dániel 2:14-24. - Dániel közbelépése, imája

A királyi testőrség volt megbízva azzal, hogy Nabukadneccar utasítását végrehajtsa. Dánielnek sikerül kieszközölni haladékot Árióknál.

Dániel a kapott időt imádkozással tölti, társaival együtt, és Isten meghallgatja imáját, Dániel látomásban vesz tudomást Nabukadneccar álmáról.

Ezt követően Dániel hálaimát mond. Imája és a zsoltárok között számos formai és tartalmi hasonlóságot lehet megállapítani (vesd össze: Zsolt 78:5; 2:22; Zsolt 104:2). Imájában, amelyben háláadó részek himnikus részekkel keverednek, Dániel Istenben a világ urát áldja azért, hogy hatalmasan és felelősen (bölcsen) uralkodik a történelmen (20-21. versek). Aki az Isten hatalmas voltának megtapasztalója, isteni bölcsesség birtokosa is egyben (21-23. versek).

Dániel 2:25-30. - Dániel vállalkozik a király álma megmagyarázására

Dániel a király előtt lényegileg azt mondja el, amit imájában; Nabukadneccar előtt tesz bizonyosságot Isten hatalmáról és bölcsességéről. Az ember a maga tudományával Isten titkaihoz nem képes hozzáférközni. Hogy Dániel a király álmát képes megfejteni, ez éppen olyan kevésbé a Dániel érdeme, amilyen kevésbé hibáztathatók a király bölcsei kudarcukért.

Isten az, aki kijelenti titkait az embernek. Nabukadneccar azért jelent meg egy isteni látomás, mert Isten neki, mint egy nagy birodalom fejének, tudtára kívánta adni sorsának és birodalma sorsának alakulását.

Dániel 2:31-35. - Nabukadneccar álma

A király álmában egy emberi alak szobrát látta. A szobor többféle anyagból készült - Keleten nem volt ritka pl. az arany és az elefántcsont együttes felhasználása szobrok készítésére.

Az alak fejétől lefelé egyre értéktelenebb anyagból készült: arany, ezüst, réz (bronz), vas és agyag (illetve már kiégetett agyag, cserép). A szobor a világot nem mint kozmoszt ábrázolja, hanem mint egy világbirodalom formájában létrejövő világrendet.

A szobrot egy kő töri szét. A kő nem emberi kéz által létrehozott vagy formált valami. Az ugyan nincs megemlítve, hogy ki dobja, milyen erő mozgatja a követ, viszont a kő nem véletlenül vágódott a szobornak. Ez látszik onnan is, hogy a szobrot a kő a legvédtelenebb, leggyengébb pontján találja el. A kődobás után a hatalmas és félelmet gerjesztő szobor semmivé lesz, el is tűnik. A szobor képe helyett egy másik kép jelenik meg: a hegygé növekedett kő képe.

Dániel 2:36-45. - Az álom magyarázata

Az egymást követő birodalmak nyilvánvalóan valóságos, valamikor létező birodalmakat jelentenek. Ezt maga a Dán adja tudtul, amikor a látomásban látott szobor arany fejét Nabukadneccarral azonosítja. Problematikusabb a többi birodalom pontos meghatározása. Mindenesetre biztosra vehető, hogy ha az első birodalom egy, a történelemben tényleg létezett birodalmat jelent, a többi birodalom az azt követő korszakokat írja le.

A négy birodalom:

1. Az aranyfej - a babiloni birodalom.

Bábelnek vagy Babilonnak is nevezték, és Kr.e. 606-536-ig állt fenn. Tehát az arany fej magát Nabukadneccart (Nabukodonozort) jelenti, aki Kr.e. 562-ig uralkodott.

A trónon a követték őt: Evil-Merodach Kr.e.560-ig, Neriglisszar Kr.e.556-ig, Nabonidusz Kr.e.538-ig, Bésaccar Kr.e. 536-ig.

2. Az ezüstmell - a méd-perzsa birodalom.

Kr.e.536-ban Babilon bukásával kezdődött a hatalma, és mintegy kétszáz évig tartott ez a birodalom. Soha nem érte el elődje ragyogását, ezért nevezi a prófécia ezüstmellnek.

Círus perzsa király világuralkodóvá lett, ő volt az, aki Kr.e 536-ban megengedte a zsidóknak, hogy visszatérjenek hazájukba.

3. A réztörzs - Görögország.

Kr.e.333-ban váltotta fel a méd-perzsa uralmat, amikor is Nagy Sándor döntő vereséget mért III. Dáriusz perzsa királyra a kilikiai csatában.

Nagy Sándor a következő 10 évben egészen Indiáig és Afganisztánig kiterjesztette birodalma határait. Halála után Négy legjobb barátja és tisztje négy utódbirodalmat hoztak létre: Kasszander Görögországban, Lüzimachosz Trákiában és Kis-Ázsia egy részén, Szeleukosz Szíriában és Babilonban, Ptolemaiosz Egyiptomban uralkodott.

4. A vas lábszárak - Róma.

A rómaiak vasfegyelemmel vívták ki a világuralmat. Kr.e.31-ben Octavianus legyőzte az utolsó görög utódbirodalmat, Egyiptomot, ahol Kleopátra uralkodott, ezzel Róma teljhatalomra tett szert.

Octavianus felvette az Augustus nevet, és az ő uralkodása idején jött el a földre Isten Fia., Akit Tibérius császár alatt feszítettek keresztre.

A római birodalom sok évszázadig központi hatalom maradt. Kr.u.395-ben szakadt két részre: létrejött a Kelet-Római és a Nyugat-Római birodalom, és a két vas lábszár ezt szimbolizálja!

Kr.u. 476-ban elbukott a Nyugat-Római Birodalom, ezer évvel később Kr.u. 1453 pedig a Kelet-Római Birodalom is erre a sorsra jutott.

A fenti korszakokat követi majd az Isten birodalmának a korszaka. A 44. vers ezt úgy írja le, mint egy történelmi korszakot. Viszont ez abban fog különbözni az előtte levő birodalmaktól, hogy örökké tartó lesz.

Dán. 2,44.

Ezeknek a királyoknak az idejében támaszt a menny Istene egy királyságot, amely nem semmisül meg soha, és a királyi uralom más népre nem száll át. Összetöri mindezeket a királyságokat, és véget vet nekik, maga pedig fennáll mindörökké.

Dániel 2:46-49. - Nabukadneccar reakciója az álomfejtésre

A király minden további kérdés vagy kételkedés nélkül elfogadja Dániel álomfejtését, benne valóban Izrael Istenének az útmutatását látja. Dániel előtt borul le ugyan, de természetesen Dániel Istenének szól a dicsőítés és az áldozat. A király hitvallása (47. vers) Dániel hálaimájával (2:20-23) cseng egybe. Nabukadneccar gazdagon megjutalmazza Dánielt, és Dániel kérésére annak társait is.

3. rész

Ez a rész Dániel három társának Istenükhöz való hűségét dokumentálja

Dániel 3:1-7. - Nabukadneccar parancsa bálványimádásra

Az 1. vers - kivált az utána következőkkel összehasonlítva - meglepően szűkszavú. Nem tudjuk meg, hogy a szobor Nabukadneccart ábrázolta-e, vagy pedig egy pogány istent. Talán éppen az álomban látott kép hatására, szobrot emeltet, de ezt, mint istent tisztelteti az egész birodalmával. Hogy a bálvány tiszteletét elrendelje, összehívatta birodalma előljáróit.

Azokra, akik nem hajlandók a szobor imadására, a kemencébe vettetés büntetése vár. A „kemence” azonban Izrael számára a megtisztulást és szabadulást is jelenthette (Ézs 48:10).

Dániel 3:8-18. - Sidrák, Misák és Abednego megtagadják a bálvány tiszteletét

„Kaldeusok” beárulják Nabukadneccarnak, hogy a három izraelita (Dániel nem szerepel a 3. részben) nem vesz részt a bálványkép kultuszában. A vád lényege természetesen az, hogy a király utasítását nem hajlandók a zsidók végrehajtani.

Nabukadneccar betartja a hivatalos formákat: kihallgatásra rendeli Sidrákot, Misákot és Abednegót, és meggyőződik róla, hogy csakugyan igaz-e, amit róluk állítanak. Megvan rá a lehetőségük, hogy kultikus tiszteletben részesítsék a bálványt.

Erre azonban a király előtt sem hajlandók, bálványimádásra Nabukadneccar sem tudta őket rávenni. Bízna ugyan Isten szabadításában, de állhatatosságuk nem attól függ, hogy Isten megmenti-e őket a király kezéből, vagy sem.

Dániel 3:19-30. - A három férfi a tüzes kemencében; megmentésük, Nabukadneccar dicsőíti Istent

A büntetést végrehajtják Sidrákon, Misákon és Abednegón. Már az izzó kemencébe való bevettetésükkor megmutatkozik, hogy Nabukadneccarnak nincs hatalma felettük: a hóhérok elpusztulnak ott a kemence előtt (22. vers).

Nabukadneccar viszont a megkötözött foglyokat szabadon látja mozogni a kemencében.

Sőt, egy negyedik alakot is lát a király. (A bar 'alahin kifejezés a héber benéj 'alohim kifejezésnek felel meg. Jelentése: isteni lény, Isten által feladattal felruházott valaki.)

A látvány meggyőzi a királyt az izraeliták Istenének hatalmáról, Sidrákot, Misákot és Abednegót pedig visszahelyezi eredeti tiszttségükbe.

4. rész

A 4. és 5. fejezet szorosan összetartozik. A 4. fejezet ezen kívül, az Ez 31:3-14-gyel mutat rokonságot.

Dániel 4:1-6. - Nabukadneccar álmot lát, amelyet Dánielen kívül senki nem tud megfejteni

A szakasz úgy kezdődik, mint egy antik levél, amelyben meg van nevezve a feladó és a címzett, tartalmaz áldáskívánást és megadja a levél tartalmát (31-32. versek). Ezután egy rövid himnusz következik (vö. Zsolt 145:13).

A király az álmodatát hatalma teljességében kapta. A hatalom és béke adta nyugalmat azonban az álom megzavarta. A király a babiloni jövendőmondók kudarcáról maga számol be, így megint Dánielre hárul az álom megfejtése, viszont az álmodatát ezúttal a király mondja el, nem Dánielnek kell kitalálni.

Dániel 4:7-15. Az égig érő fának és Isten küldöttének a látomása

A fa motívumának megvannak a régi keleti megfelelői. Az ószövetségben nem ismeretlen. Az Ez 31:3kk.-ben Assíria van összehasonlítva a libanoni cédrussal, Ez 17:22kk.-ben a fa Izraelt reprezentálja. Az igaz ember is (Zsolt 1:2) és a gonosz ember is (Zsolt 37:35) hasonlítható fához.

A virágzó, és minden vonatkozásban egészséges fa megcsonkítatik és vasba veretik, de csak egy meghatározott időre (7 idő: 7 év, 13. vers). A fa képe emberszerű a 13. versben - máris utal Nabukadnecarra. Hogy a „fa szíve” ki lesz-e cserélve, vagy csak elváltozik, az a 13. versből nem derül ki.

Dániel 4:16-24. - Dániel megmagyarázza a király álmát

Dániel megrémül az álmodatától és fél a magyarázatát tudtul adni, de a király felszólítására mégis megmagyarázza. Nabukadnecar sorsának irányítója maga Isten (21. vers). Nabukadnecar az álom szerint meg fog betegedni (és nem állattá változik).

A 23. vers világosan megmondja, hogy Nabukadnecaron, illetve birodalmán Isten büntetése teljeseedik be, amely addig tart, amíg Nabukadnecar fel nem ismeri, hogy Isten a világ Ura. A büntetés időtartama korlátozott (4:13; 4:20-22). A 4:31kk. inkább arra enged következtetni, hogy éppen a büntetés, illetve a betegségből való gyógyulás érte el Nabukadnecarnál a kívánt hatást.

Dániel 4:25-30. - Az álom beteljesedik Nabukadnecaron

Az álom és a beteljesedése között egy év telik el. Nabukadnecar, ha talán nem feledkezett is el az álomról, mindenesetre nem törődik vele. Hatalmas birodalmára gondolva büszkeség tölti el. A beteljesedés éppen olyan tragikus, mint amilyennek megjövendöltetett. Nabukadnecar még külsejében is állatokhoz vált hasonlóná, amennyiben a haja és a körmei elhanyagolt állapotukban állatra emlékeztettek. A történészek Nabukadnecar idejében nem tudnak kimutatni egy hétéves időszakot, amelyben a királyon ilyen betegség uralkodott volna. A Dán szerzője valószínűleg az utolsó babiloni király, Nabonídis életéből vette a betegség történetét és vonatkoztatta Nabukadnecarra.

Dániel 4:31-34. - Nabukadnecar felgyógyul

Ez a fejezet is, mint a 2. és 3., Nabukadnecar Isten-dicsőítésével végződik. A király megtapasztalta Isten mindenható voltát és óv a túlzott emberi magabiztosságtól, kevélységtől.

Dán.4,34.

Most azért én, Nebukadnecar, dicsérem, magasztalom és dicsőítem a mennyei Királyt, mert minden tette helyes, eljárása igazságos, és meg tudja alázni azokat, akik kevélyen élnek.

5. rész

A Dán nem említi a Nabukadnecar után következő babiloni uralkodókat (Avil-Marduk 562-560; Neriglissar 560-556; Labasi-Marduk 556; Nabonidus 556-539), hanem Belsazárral, Nabonidus fiával folytatja a történetet, akit „tévesen” Nabukadnecar fiaként említ. Belsazár soha nem volt király, bár Babilonban vezető szerepe volt.

Dániel 5:1-12. - Belsazár lakomája, írás jelenik meg a falon

Hasonló ünnepség leírását találjuk az Eszter I-ben. Borozás közben és valószínűleg a bor hatása alatt Belsazár előhozatta azokat a kultuszi edényeket, amelyeket a Dán 1:2 szerint Nabukadnecar tulajdonított el a jeruzsálemi templomból.

Dán.1,2.

Az Úr a kezébe adta Jójákimot, Júda királyát és az Isten háza fölszerelésének egy részét; ő pedig elvitte a fölszerelést Sineár földjére, a maga isteneinek a templomába, és isteneinek a kincstárában helyezte el.

Már maga az, hogy a Jahve-kultusz edényei a babiloni istenek szolgálatára használtattak, megszentelték azokat, most pedig a kultuszi használatból profán használatba állították.

Az emberi ujj írása a falon emlékeztet Isten ujjára, amely az Izrael számára kötelező törvényt írta (1Móz. 31:18). Az írás a mécses bizonytalan világításánál jelent meg, sőt a király a kéz csontjait is látta.

Belszár éppen úgy megrémült a látomástól, ahogy Nabukadneccar az álmoktól, amelyeket látott.

Magas jutalmat ígér az írás megfejtőjének: a bíborruha magas kitüntetésnek számított. (József Egyiptomban aranyláncot kap 1Móz. 41:42) Az udvari tudósok éppúgy képtelenek a látomás megfejtésére, mint Nabukadneccar álmai esetében.

Dániel 5:13-30. - Az írás és magyarázata

A kitűzött jutalmat is megígéri (16. vers). Dániel ezt visszautasítja. Ezzel nem áll ellentétben az, hogy a 29. vers szerint mégis bíborba öltöztették, mert csupán ráerőltették a jutalmat. Ez pedig azért, hogy Dániel visszautasította, el is vesztette értékét.

Dániel Belszárhoz intézett beszédében párhuzamot von Nabukadneccar és Belszár uralkodása között.

Dániel Belszár nyilván legnagyobb bűnéül a jeruzsálemi templomi edények kettős megszenteltetését hozza fel, és ezzel indokolja az írás megjelenését a falon. A 25. versben olvashatjuk a felírást: Méné' méné' teqél ufarszín.

Dán.5,25.

Ez az az írás, amelyet fölíratott: mené mené tekél ufarszin.

Általánossá vált az a felfogás, hogy ezek pénzegységeket (súlyokat) jelentenek. A mina jelentené a legnagyobb pénzegységet. A következő szó a héber sekel megfelelője (a sekel a minának ötvened vagy hatvanad része). A parszin kifejezés felfogható úgy, hogy egy fél-minát jelent.

A felírás a 25. vers szerint négy szóból áll, Dániel a következő versekben azonban csak három szót magyaráz. A 25. vers felirata így fordítható: „Mégmértett: mina, sekel, részek”. Szokták a „mina, sekel, részekéből álló skálát úgy értelmezni, hogy valaminek a csökkenő értékét mutatta.

6. rész

Ez a fejezet a 3. résszel mutat felépítésében is és tartalmi vonatkozásban is hasonlóságot.

Dániel 6:1-9. - Dárius megtilt minden kultuszi gyakorlatot

Dán.6,2.

Dárius úgy látta jónak, hogy országa vezetésére százhusz kormányzót nevezzen ki. Az egész országban voltak ilyenek.

Herodotos és Platón ezt a közigazgatási reformot a harmadik perzsa királlyal, I. Dáriusszal, Kyros fiának, Kambyzesnek az utódjával hozza kapcsolatba. Dániel nyilván erre a Dáriusra gondol. Dániel a három legmagasabb tisztségviselő egyike lesz. Dánielnek kormányzóvá való kinevezése persze kihívta kormányzó társai féltékenységét, annál is inkább, mert Dániel Istentől kapott karizmájával kitűnt közülük.

Megtalálják a módját is, hogy hogyan szítsanak ellentétet a király és Dániel között. A törvény, amely mindkettőjüknek parancsol, Dánielnek az Isten törvénye, Dáriusnak pedig a király törvénye, amely a médek és perzsák törvénye szerint megváltoztathatatlan volt.

A király beleesik a csapdába. Az, amit a féltékenyek kívánnak, a következő: a király tiltsa be egy hónapra minden kultuszi gyakorlatot, kivéve a saját tiszteletét, s aki ezt a tilalmat megszegi, azt az oroszlánok vermébe vessék.

Dániel 6:10-19. - Dániel megszegi Dárius rendelkezését és oroszlánok közé vettetik

Dániel éppen úgy elítélte a királynak a Jahve-kultusztól eltéríteni kívánó rendelkezéseit, mint ahogy arról a 3. fejezetben olvassuk Nabukadneccar rendelkezésével kapcsolatban. A hitű zsidó leborulva és Jeruzsálem felé fordulva imádkozott (11. vers).

Dániel „törvényszegéséről” tudomást szerezve, a hivatalnokok azonnal jelentkeznek Dáriusnál és követelik a rendelkezés értelmében Dániel megbüntetését. Dárius nem szívesen tesz eleget ugyan ennek a kívánságnak, de köti őt saját hatalma, Dánielt az oroszlánok ketrecébe vetik.

Dániel 6:20-25. - Dániel megmenekül

Dárius, ellentétben Nabukadneccarral, nagy szorongások között megy az oroszlánok ketrecéhez, titkon mégis abban reménykedve, hogy Dánielt megmentette eddig is hatalmasnak mutatkozó Istene. Valóban, Dániel sértetlenül került ki az oroszlánok közül, ahová most már azok kerülnek, akik Dánielt vádolták.

Ez a Dániel-történet a vigasztalás és bizakodás forrásává vált (Zsid 2:3.).

Az ógyház művészete Dániel megmenekedését az oroszlánok barlangjából úgy fogta fel, mint a feltámadás szimbólumát. A zsidó művészetben is felhasználták a „Dániel az oroszlánok barlangjában” momentumát.

Dániel 6:26-29. - Dárius rendelkezése

Éppúgy, mint Nabukadneccar a harmadik részben, most Dárius ad ki egy felhívást. Dárius felhívása többet mond, mint Nabukadneccaré. Ez érthető is, ha figyelembe vesszük a különbséget kettőjük viselkedése között

7. rész

Ezt a részt a magyarázók a Dán központi részének ismerik el.

Dániel 7:1-8. - A négy állat

A négy állat ugyanazt a négy világbirodalmat jelképezi, mint amit már láttunk a nagy állószobor esetében.

1. Oroszlán sas szárnyakkal: a Babiloni birodalom
2. Medve: Méd-Perzsa birodalom
3. Párduc négy szárnyal és négy fejjel: Görögország
4. Tízszarvú szörnyeteg: Róma

A Jelenések könyvében találkozunk egy szörnyeteggel, aki mindegyik állat jellemzőit magán viseli!

Jel 13:1-2

És láték egy fenevadat feljöni a tengerből, amelynek hét feje és tíz szarva vala, és az ő szarvain tíz korona, és az ő fejein a káromlásnak neve. És e fenevad, amelyet láték, hasonló vala a párduchoz, és az ő lábai, mint a medvéé, és az ő szája, mint az oroszlán szája; és a sárkány adá az ő erejét annak, és az ő királyi székét, és nagy hatalmat.

Ha figyelmesen nézzük a fenti leírást, akkor megállapíthatjuk, hogy négy különböző állatból áll össze ez a fenevad:

- olyan a szája, mint az oroszlánnak
- a lába olyan, mint a medvéé
- az alakja olyan, mint a párducé
- tíz szarva van

Ebből a leírásból nem nehéz felismerni a négy világbirodalmat. Ezek azonban nem külön-külön, egymás után lépnek fel, hanem együtt!

Az utolsó idők Antikrisztusi birodalma tulajdonképpen a négy régi világbirodalom újra feltámadása!

Tehát ennek a rémuralomnak a területe is Babilon, a Méd-Perzsa Birodalom, Görögország és Róma eredeti határain belül lesz!

Dániel 7:9-14. - Az „Öregkorú” és az „Emberfia”

Ezekben a versekben egy ítélethozatal van leírva. Az „Öregkorú” elnevezés utal Isten örökkévaló voltára. Az Istent szolgálók seregének száma végtelen (tízezerszer tízezer). A könyvek említése (10. vers) is mutatja, hogy hivatalos úton történik a bíraskodás.

A 13. vers adja tudtul az „Emberfiának”, vagy „emberhez hasonlóknak” a megjelenését. A magyarázók az „Emberfián” a Dán-ben általában Izraelt értik. Csakhogy, mivel az állatok világbirodalmakat jelentenek, valószínű, hogy az Emberfia is világhatalom. Különbség áll fenn azonban az állatok által reprezentált világhatalmak és az Emberfia által képviselt világhatalom között, amely különbséget a kép is érzékeltet; állat - ember.

Dániel 7:15-22. - A negyedik állat

Most Dániel érzi szükségét annak, hogy víziója értelmét megtudakolja. Dániel érdeklődése mindenekelőtt a negyedik állat felé fordul: a római birodalom felé - ez az a birodalom, amelyik a Dán szerint különbözik a másik háromtól.

Dániel 7:23-28. - A negyedik állat

A negyedik állat, a legjelentősebb Dániel számára. A később növekedett szarv tekintetében megegyeznek a kutatók. IV. Antiochus Epiphanesről (175-163) van szó, illetve az Antikrisztusról és Birodalmáról! Ő volt az, aki a kultuszi terminusokat és a zsidók törvényét, a tórát megváltoztatta. A 17-18. vers Dániel látomásának a summáját adja: a négy birodalom után egy ötödik birodalom következik: egy messiási birodalomról beszélhetünk.

Az Antikrisztus a zsidók ellen hadakozik, de hatalma korlátozott: időig, időig és fél időig tart, ez pontosan a Nagy Nyomorúság hét évének a fele. Az időpont megadásával adta tudtul a Dán, hogy az Antikrisztus hatalma a „szentek” fölött korlátozva van.

Az Antikrisztus uralma után következő állapotot a Dán mint a végidők korszakát írja le, amely az örökkévalóságig tart.

8. rész

Dániel 8:1-2. - Idő- és helymeghatározás

Az időmeghatározás a 7. fejezettel való kapcsolatot kívánja dokumentálni. Bár a Dán a babiloni uralom végét jelöli meg időpontul, a helyszínt mégis a Babilontól keletre fekvő Elám területére teszi. Susa városáról van szó, amely erődítménnyé volt kiépítve és a perzsa királyoknak volt a székhelye (itt is és az Eszter könyvében is úgy szerepel, mint a perzsa uralom székhelye).

Dániel 8:3-14. - A kos és a kecskebak

A 20. versből tudjuk, hogy a kos a méd-perzsa birodalmat személyesíti meg. A perzsa korból származó, de valószínűleg babiloni eredetű asztrológiai térkép szerint Perzsia a kos, Szíria pedig a kecskebak. Szíriát viszont a görög macedóniai birodalommal lehet azonosítani attól a kortól kezdve, amikor a szeleukida birodalom Szíriában létrejött.

A kos esetében az egyik szarv a médeket, a másik, a később növvő, a perzsa birodalmat jelenti. Az utóbbi a nagyobb a 3. vers szerint - utalás a perzsa birodalom nagyobb jelentőségére. Csak három irány van megnevezve, amerre a bak öklelt, mert a negyedik irány felől, kelet felől terjeszkedett a méd-perzsa birodalom.

A bibliai kecskebaknak csak egy szarva van, ez az egy szarv Nagy Sándort jelképezi, A 8. vers számol be Nagy Sándor hirtelen haláláról - a nagy szarv letörik. A kis szarv (9. vers) IV, Antiochus Epiphanes - a 9. vers az ő hódításairól számol be Egyiptom és Mezopotámia felé. Ő az, aki a mindennapi áldozatot betiltotta és a templomot megszenségtelenítette azáltal, hogy 157. december 8-án az oltárra Zeus Olympios emblémáját helyeztette.

A felelet szerint 2300 estéig és reggelig, vagyis 1150 napig, vagyis 3 és fél évig tart a templom megszenségtelenítése, ez is a Nagy Nyomorúság második felére utal. Azért van említve külön az este és a reggel, mert a támid-áldozatokat este és reggel mutatták be. Mivel a nap naplementekor (kb. 18 órakor) ért véget, az új nap első áldozata az esti áldozat volt.

9. rész

Dániel 9:1-2. - Bevezetés

A 9:1 első méd királynak Dáriust teszi meg, és hozzá azt állítja, hogy ez a Dárius Xerxes (Ahasvérus) fia lett volna. Amennyiben Dáriuson I. Dárius perzsa uralkodó értendő, ennek volt a fia Xerxes. Dániel érdeklődésének középpontjában a hetvenéves fogságról szóló jeremiási jövendölés áll. A Dán szerzője hasonlóságot lát a 70 éves babiloni fogságban sínylődő Izrael és a IV. Antiochus Epiphanes korabeli események között. Ez az előfeltétele a bevezető verseket követő imának.

Dániel 9:3-19. - Dániel imája

Az imádság műfaja: bűnvalló (4-14. versek) és kérő (15-19. versek) ima. Dániel bűnvallása teljes, minden fenntartás nélkül Isten igazságát látja érvényre jutni abban, hogy a bűnös, lázadó népet Isten kivetette ősei földjéből.

Dániel 9:20-27. - Gábrriel magyarázata Izrael sorsáról

Az imára adott válaszban ugyanarról a Gábrrielről van szó, aki a 8. fejezetben megjelent Dánielnek. A Gábrriel adta magyarázat lényegében a jeremiási jövendölés új bemutatása (Dán 9:2; Jer 25:11; 29:10). A kiindulópont a jeremiási jövendölés a templom helyreállításáról, mégpedig a jövendölés tartalma, tehát Jeruzsálem eleste (587); függetlenül attól, hogy Jeremiás mikor mondotta el a jövendölést. 587-től kezdve tehát 70 évhétre osztja be a Dán az időt.

10. Rész

Dániel 10:1-20. - Dániel látomása

Dán.10,2-3

Azokban a napokban én, Dániel, gyászoltam három egész héten át. Ízletes ételt nem ettem, húst és bort nem vettem a számba, olajjal sem kentem meg magamat, míg el nem telt a három hét.

Dániel három hétig böjtölt. A böjtölése mintegy felkészülés az isteni kinyilatkoztatás befogadására. Hogy a vízió történetiségét bizonyítsa, a Dán pontosan megadja az isteni lény megjelenésének időpontját, Nisan hónap 24. napját.

Dánielnek látomása van, egy angyalt lát és nem a Messiást. Dánielt az ereje elhagyja, de az angyal felsegíti és megerősíti az üzenet befogadására (8-11. versek). Az angyal, azért nem hozta hamarabb az üzenetet, mert a mennyben az egyes országokat, birodalmakat reprezentáló angyalok közt harc folyt (vesd össze: Jel 12:7), és Perzsia angyala megakadályozta Gábrielt üzenetének tudtul adásában.

Nem a Dánielnek megjelenő angyal Izrael mennyei képviselője, hanem Michael, aki aztán lehetővé teszi, hogy Dánielnek megjelenhessék a látomás. A mennyei küldött utal az elkövetkezendő küzdelmeire a perzsa és a görög birodalmat képviselő angyalokkal.

11. rész

Dániel 11:2-9. - A perzsa uralkodóktól II. Seleukosig

A három perzsa uralkodó kilétéről eltérnek a kommentárok véleményei. Lehetséges sorrend: I. Dárius (521-486), Xerxes (485-465) és I. Artaxerxes (464-424); vagy pedig I. Artaxerxes, II. Dárius (424-404) és II. Artaxerxes (404-359); ez utóbbi névsor szerint a negyedik uralkodó III. Artaxerxes (359-338) lenne.

Dániel 11:10-19. - III. Antiochus

A 10. vers II. Seieukos fiainak, III. Seieukos Keraunosnak (226-223) és III. Antiochusnak (223-187) közös hadikészülődéséről számol be. A 10b-13. III. Antiochusnak a ptolemeida birodalom elleni hadjárataival foglalkozik. A 10b két hadjáratról is beszámol, amelyek nem vezettek III. Antiochus teljes győzelméhez. A 10. vers végén az „erődítmény” valószínűleg Seleukia kikötővárost jelenti, amely III. Ptolemeus óta a ptolemeidák kezén volt. A 16. vers Antiochusra vonatkozik.

A 17. vers III. Antiochus lányának, Kleopátrának V. Ptolemeusszal kötött házasságát írja le. Antiochus a házassági politikájával a ptolemeida birodalmon is úr akar lenni (17a). A 18. versben arról olvasunk, hogy Antiochus Kisázsia támad, de 191-ben Acilius Glabrio konzul veri meg Thermopylénél, 190-ben pedig Scipió Asiaticus Magnesiánál. 189-ben az apaneai békével financiálisán annyira meggyengül Antiochus, hogy saját birodalmának szentélyeit fosztogatja (19. vers).

Dániel 11:20-45. - IV. Seleukos - IV. Antiochus Epiphanes

A 40-45. versek a jövőre utalnak. A Dán egy végső küzdelemre számít IV. Antiochus és Egyiptom között. Lényeges, hogy a végidők küzdelmeibe Palesztina is bele van vonva (41a) - így van meg a 40-45. versek és a 12. rész között az összefüggés.

IV, Antiochus nem a Földközi-tenger és Jeruzsálem között (45. vers) halt meg, ahogy a Dán jövendőli, hanem Tabae perzsa városban (Kr. e. 183-ban). Mindenesetre IV. Antiochus halálát a Dán a végidők eseményei közé számítja (45. vers).

12. rész

Dániel 12:1-4. - Feltámadás

Az első vers bevezető szavai utalnak a 11. résszel való kapcsolatra. Michael Izraelt képviseli a mennyben (vesd össze: 10:13). A feltámadás Izraelre vonatkozik. Ez a feltámadás kettős: egyesek az örök életre, mások „gyalázatra” támadnak fel. A 2. versben a „sok” = mindazok, akik Izraelhez tartoztak.

A 3. versben a „bölcsek" Izrael népe közül jelentik azokat, akik megértették az eszkatológikus üzenetet. Mindez persze a Kyros király idejében élő Dánielnek hangzik el (10:1), a víziót látó Dániel számára ez még távoli jövő -, ezért kell a könyvet a „végső időkig", megőrizni.

Dániel 12:5-13. „Meddig (késlekedik) a vége a csodáknak?"

A szakaszban két kérdés hangzik el: az egyik a feltámadás pontos időpontját tudakolja, a másik kérdés pedig általában vonatkozik a jövődölések tartalmára.

Az első kérdésre a felelet nem megy tovább annál, amit az előző fejezetekben ad a Dán (7.11. és 12. versek). A második kérdésre Dániel nem kap feleletet. Ez mintegy a feltámadás hogyanjára vonatkozó találgatások előtt zárja be az ajtót. A Dán eszkatológikus üzenete egyértelmű:

Az ember sorsa Isten kezében van, Isten hatalma pedig a történelem végén - amelyet a Dán szerzője a közeli jövőben remélt - népének a halálból való feltámasztásában fog megmutatkozni.

Dániel könyve a bibliai kijelentésben milyen szerepet tölt be?

Dániel könyve egészében véve apokaliptikus, és mint ilyen, egyedülálló az Ószövetségben.

Összefoglalja az Isteni terv alapján várható társadalmi és erkölcsi, gazdasági eseményeket, azt rendszerezi és beleilleszti abba az időintervallumba, amit isten indított el – és vet is véget annak.

Hol található utalások erre a könyvre más helyen a Bibliában?

2Kir.20, 24., Ez.26, 28, 36, 43., Ézs.1, 9, 47., Luk.1,33., Zsid.11,34.

Az üdvtörténetben milyen szerepet tölt be?

Dániel látomásának a summáját adja: a négy birodalom után egy ötödik birodalom következik: ha az Emberfiát individuálisan magyarázzuk, akkor egy messiási birodalomról beszélhetünk.

A négy - ellenséges - birodalom alatt a Dán kétségtelenül történetileg létező, illetve létezett birodalmakat és korszakokat értett. Bizonyára ez a helyzet a „magasságos szentéinek" a birodalmával is, de azzal a különbséggel, hogy a Dán itt a történelmet a végidőkig való kifejlődésében nézi.

IV. Antiochus Epiphanes, mint az Antikrisztus előképe jelenik meg, aki a zsidók ellen hadakozik, de hatalma korlátozott: időig, időkig és fél időig tart, vagyis a Nagy Nyomorúság feléig.

Az időpont megadásával adta tudtul a Dán, hogy az Antikrisztus hatalma a „szentek" fölött korlátozva van. Az Antikrisztus uralma után következő állapotot a Dániel könyve a végidők korszakát írja le, amely az örökkévalóságig tart.

Az Ószövetségi irodalom, hogyan mutat Jézusra?

Az utolsó birodalom, az Emberfia királysága, egy messiási birodalom, ami örökké tart.

Milyen előképek vannak benne, amelyek az Újszövetségben teljesedtek be?

„Hasonló az Emberfiához.”

Mi a fő mondanivalója az utolsó időkben élő keresztények számára?

A Dániel könyvének eszkatológikus üzenete egyértelmű: az ember sorsa Isten kezében van, Isten hatalma pedig a történelem végén a népének (az Ő szentjeinek) a halálból való feltámasztásában fog megmutatkozni. Isten azzal jutalmazza az engedelmességet, hogy csodát tesz: Isten nem hagyja el azokat, akik neki engedelmeskednek, és akik elválasztják magukat a „korszellemtől”.